

Turan Akıncı 1952 yılında İstanbul'da doğdu. Yeniköy İlkokulu sonrasında 1971 yılında İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun oldu. 1977 yılında DGSA Mimarlık Fakültesi'nden diploma aldı. 1978 yılında Almanya'da doktorasını yaparken tarihi çevre koruması üzerine çalışmalarında bulundu.

35 yıl kurucusu olduğu sanayi kurumlarında görev yaptı. Emekli olduktan sonra İstanbul'da 2000 Osmanlı yapısının tanıtıldığı www.tas-istanbul.com internet sayfası ile büyük kitlelere ulaştı. Tanzimat sonrası Osmanlı liman kentleri üstüne çalışmaktadır. Yazarın *Osmanlı'da Selanik* adlı kitabı vardır.

TURAN AKINCI

SUIKAST

Osmanlı'da Son Dönem Suikastlar

Remzi Kitabevi

SUIKAST / Turan Akıncı

© Remzi Kitabevi, 2017

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Manastır fotoğrafları: Dimce Najdov (Bitola-Makedonya)

MŞP fotoğrafları: Günay Günaydın (İstanbul)

Editör: Mecit Demir - Öner Ciravoğlu

Kapak fotoğrafı: Derek Audetter / 123RF Stok Fotoğraf

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1806-7

BİRİNCİ BASIM: Ekim 2017

İKİNCİ BASIM: Ekim 2017

Kitabın her basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul

Sertifika no: 12068 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çiğçi Mücellit, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul

Tel (212) 629 4783

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ, 9

I.

Sultan Abdülhamit'e Suikast,13

II.

İttihat ve Terakki'nin Rumeli Suikastları, 53

III.

İttihat ve Terakki'nin İstanbul Suikastları, 131

IV.

Mahmut Şevket Paşa Suikastı, 147

NOTLAR, 213

KAYNAKÇA, 219

*Ömürlerini öğrenci yetiştirmekle geçirmiş
olan Cumhuriyet öğretmenleri
annem Selma Akıncı
ve
babam Mehmet Emin Akıncı'nın
anısına*

ZAMAN DİZİNİ

26 Ağustos 1896	Osmanlı Bankası baskını
21 Temmuz 1905	Yıldız'da Sultan II. Abdülhamit'e suikastı
25 Mayıs 1908	İşkodra'da isyan
11 Haziran 1908	Selanik'te Albay Nâzım Bey'e suikast
21 Haziran 1908	Kırçova'da Emniyet Müdürü Sami Bey'e suikast
(?) Haziran 1908	Serez'de Albay Mustafa Bey'e suikast
03 Temmuz 1908	Resneli Niyazi dağa çıkıyor
07 Temmuz 1908	Manastır'da Arnavut Şemsi Paşa'ya suikast
08 Temmuz 1908	Manastır'da Alay Müftüsü Mustafa'ya suikast
10 Temmuz 1908	Selanik'te Alay Müftüsü Mustafa'ya ikinci suikast
15 Temmuz 1908	Manastır'da Osman Hidayet Paşa'ya suikast
23 Temmuz 1908	Selanik'te Yarbay Nazmi Bey'e suikast
23 Kasım 1908	İstanbul Divanyolu'nda Mahir Paşa'ya suikast
06 Nisan 1909	Galata'da Gazeteci Hasan Fehmi Bey'e suikast
10 Mayıs 1910	Bahçekapı'da Gazeteci Ahmet Samim Bey'e suikast
11 Temmuz 1911	Cevizlik'te Gazeteci Zeki Bey'e suikast
23 Ocak 1913	Babiâli Baskını ve Mahmut Şevket Paşa sadrazam oluyor
11 Haziran 1913	Beyazıt'ta Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'ya suikast

SUNUŞ

Suikast'ın yani insanı öldürmenin dünya üstünde hiçbir dinde ve hiçbir inançta yeri yoktur. Suikast işine bulaşanlar kendi inandıkları ideolojiler için haklı olmaya çalışırlar ama bunların hiçbiri, bir insanı öldürmeyi mazur göstermez. Bu kitapta Osmanlı döneminde yaşanmış on dört suikastı araştırdım. Bu çalışmayı yaparken iki tür suikast olduğunu gördüm.

Birinci grup suikastlar, iktidardaki gücü, partiyi, lideri yok etmek için yapılanlar. İktidar gücünün kendilerini ve politik düşüncelerini ezdiğine inananlar yani mağdur olduğunu iddia edenler, bu gücü devirmek için suikast düzenliyorlar. Ezildiğini iddia edenler son çare olarak kendilerini ezen diktatör, kral, padişah, sadrazam, paşa, vali veya kendi düşüncelerine engel olan kişiyi ortadan kaldırmak için suikast yapıyorlar. Buradaki sorun mağdur olduklarına inananların önünün açılmasıdır.

İkinci grup suikastlar ise bizzat iktidar gücünü elinde tutanların, kendi iktidarlarına engel olabilecek kişileri ortadan kaldırması şeklinde oluyor. Bu tür suikastlar genelde muhaliflere veya basın mensuplarına yöneliyor. Bu tür daha az yaşanıyor, zira iktidar gücünü elinde tutanlar rakiplerini ezmek veya kısıtlamak için başka yöntemlere de sahipler. Kendi kontrol ettikleri asker, polis, jandarma ve yargı yoluyla kendilerine sorun olacak kişileri bertaraf edebiliyorlar.

19. YÜZYIL SUİKASTLAR DÖNEMİ

1880 yılından itibaren dünyada yeni bir akım başladı. Ezilen ve zulme uğrayan kitleler suikast eylemleriyle propaganda yap-

mayı keşfettiler. Suikast ile hem kendi bağımsızlıklarını engelleyen liderden kurtuluyor hem de yarattıkları iklimle toplum katmanları arasında propagandalarını yapıyorlardı. 1890 yılından itibaren ele aldığımız dönemde bu suikastlarda 60 kişi öldü, 200 civarında insan yaralandı.

1880-1914 yılları arasında suikast eylemlerinde ölenlerin sayısının yaklaşık 150, yaralı sayısının ise 470 olduğu görülmektedir. Fark edileceği gibi bu rakamlar 21. yüzyılın ölçülerine göre son derece mütevazıdır. Dolayısıyla 19. yüzyıl sonlarında suikast eylemlerinin yarattığı büyük korkunun sebebi, halkın çok önem verdiği kişilerin öldürülebilir olmasıydı.

Suikastların çok sansasyonel eylemler olduğu açıktır. 19. yüzyıl, suikastlar bakımından krallar, başkanlar, bakan, vali ve diğer üst hanedan üyeleri için bir korku çağıdır. Jensen'in *Hükümdarı Vurmanın On Yılı* olarak adlandırdığı eserinde, suikast eylemlerinin belirgin bir şekilde arttığı bu dönemde yönetici ve hanedan üyelerine yapılan suikastlar, ülkelerin coğrafyasını bile değiştiriyordu.

1894'te Fransa'da Başkan Sadi Carnot bıçaklanarak öldürüldü. 1897'de İspanya Başbakanı Antonio Canovas tabancayla vuruldu ve aynı yıl İtalyan Kralı Humbert ciddi bir saldırıya maruz kaldı. 1898'de çok popüler bir şahsiyet olan Avusturya İmparatoriçesi'nin öldürülmesi belki de dönemin en çok konuşulan suikastıydı.

Elizabeth, Bavyera Dükü Joseph Maximilian'ın kızıydı. 24 Nisan 1854'te Avusturya İmparatoru Franz Joseph ile evlendi. Saray geleneklerine pek uymadan yaşayan bir imparatoriçeydi. Halkın sevgisini kazanmıştı ve halk ona Sissi adını takmıştı. Sissi, Eylül 1898'de İsviçre ziyareti yaparken Cenevre'de Luigi Lucheni adlı bir suikastçı tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Bu olay suikastlara olan bakışın bir anda değişmesine neden oldu zira imparatoriçe çok sevilen bir kişiydi.

Bundan ikil yıl sonra daha önce birkaç suikast girişiminden kurtulmuş olan İtalya Kralı Humbert 1900’de, ABD Başkanı Mc Kinley ise 1901’de suikast eylemleri sonunda öldürüldüler. Suikast eylemleri yalnızca hanedan ve üst düzey hükümet mensuplarıyla sınırlı kalmış olsaydı belki de kamuoyunda daha az korkutucu olaylar olarak görülebilirdi; korku, yalnızca yönetici kesim içinde hüküm sürerdi. Zamanla bu suikastlar diğer yöneticilere de yapılmaya başlandı.

OSMANLI’DA SUİKASTLAR

Osmanlı dönemine ilişkin bu kitapta on dört suikast yer alıyor. Bu suikastların üç tanesi çok önemli siyasal gelişmelere yol açtı zira bu suikastlar iktidar gücünü elinde tutanlara yapılmıştı.

İlk suikast Ermeniler tarafından Sultan II. Abdülhamit’e yapılan bombalı saldırıdır. Saldırı başarılı olmadı ama çok sayıda insan öldü. Batılı ülkelerin teşvikiyle Ermeniler, Doğu Anadolu Bölgesi’nde bağımsız bir devlet kuracaklarını sanıyorlardı. Sultan II. Abdülhamit’in bu bağımsızlığa engel olduğuna inanıyorlardı ve bunun için padişahı öldürmeyi denediler.

Kitabın ikinci bölümünde İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından işlenen on iki suikast var. Cemiyet ağırlıklı olarak Paris’te faaliyet gösteren ve Meşrutiyet’in ilanı için çalışan bir kurumdu. Faaliyette olduğu on yedi yıl içinde tüm mücadele fikir bazında yapılmıştı. 16 Ağustos 1906’ta Selanik’te kurulan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti, orduya dayanan bir kurumdu ve ilk günden beri silahlı eylemi savunuyordu hatta bu iş için bünyelerinde 99. Bölük isimli bir fedai grubu kurmuşlardı. Paris ve Selanik gruplarının birleşmesiyle kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti, sayısı bilinmeyen suikastlar düzenledi. Kitapta anlatılan İttihat ve Terakki Cemiyeti’nce düzenlenen on bir suikastın dokuzu, iktidarı devirmeyi amaçlamıştır. Diğer iki suikast

ise iktidara geldikten sonra muhalif olan iki gazeteciye düzenlenmiştir.

Bunlardan en önemli sonuç veren suikast 7 Temmuz 1908 günü Manastır şehrinde Arnavut Şemsi Paşa'ya düzenlenen eylemdir. Birinci Ferik Şemsi Paşa olay yerinde ölmüş ve Sultan II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesine giden yol açılmıştır.

Sultan II. Abdülhamit tarafından başarılarından dolayı madalya verilen Kolağası Resneli Niyazi Bey, silah arkadaşlarıyla dağa çıkar. Bir Osmanlı subayının bu davranışı Sultan II. Abdülhamit rejimine bir isyandır. Padişah da Niyazi Bey'i dağdan indirmek için komita savaşlarında uzman Birinci Ferik Şemsi Paşa'ya görev verir ama paşa, Manastır şehrinde çıkmaz. Arnavut dağlarının efsane komutanı Şemsi Paşa üç kurşunla Manastır'ın meydanında öldürülür. Bu olay bütün dengeleri sarsar. İstanbul'da ise başta Sadrazam Mahmut Şevki Paşa olmak üzere iktidarın altı adamını öldürerek iktidarı devireceklerdir. Suikastın birinci ayağı başarılı olur ve sadrazam öldürülür ama devamı getirilemez. İktidar olayları kontrol eder ve suikastçılar yakalanır.

Bu araştırmada tüm kişilerin isimleri günümüz imlasıyla yer aldı. Bugünkü karşılıkları olmadığı için çok az sayıda makamın özgün yazımı korundu. Cumhuriyet döneminde 1934 yılına kadar yaşamış tüm kişilerin adını ve soyadları birlikte kullanıldı. O tarihe kadar yaşamamış olanları ise Osmanlı dönemi lakaplarıyla verildi.

Turan Akıncı

**SULTAN ABDÜLHAMİT'E
SÜİKAST**

19. YÜZYIL MİLLİYETÇİLİK AKIMLARI

1789 yılındaki Fransız Devrimi ile ortaya çıkan milliyetçilik hareketleri çokuluslu imparatorlukların düzenini bozdu. Bu etkiler Osmanlı Devleti'ne geç gelmesine karşın yine de yönetimine yansdı. 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile bu milliyetçilik ateşinin erken hareketleri önlendi. Daha sonra yayımlanan Islahat Fermanı ile Tanzimat'ın boşlukları dolduruldu. Milliyetçilik kavramındaki düşünceler ve ihtiyaçlar, bu iki ferman ile sadece geciktirildi zira halkların bağımsızlığı kaçınılmazdı.

Yunan, Bulgar, Karadağ, Sırp ve Rumen halkları bağımsızlık konularında büyük yol aldılar. Bu ayrılıkları gören Ermeniler de bu akıma kapıldılar. 1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile beraber Ermeniler kurdukları Hınçak ve Taşnak komitalarıyla Kafkas cephesinde Ruslarla birlik oldular. Balkan Cephesi'nde de Bulgarları desteklediler. Balkanlar'da ve Makedonya'da Bulgarların kanlı eylemler yapmaları Ermenilere örnek oldu. Hatta Ermeniler Bulgarların yanında yetiştiler ve destek gördüler. Bulgarlar bu terör eylemlerini yaparken Batı sermayesinin ve Avrupa devletlerinin dikkatini ve ilgisini çekmeye çalışmışlardı.

Ermeniler de aynı düşünce içinde oldular. Yaptıkları terör eylemlerinde ve isyanlarda Avrupa ülkelerinin kendilerine acıyarak Osmanlı Devleti'ne müdahale edeceklerini sandılar. Gerek Anadolu'da kalkışmalar gerek Osmanlı Bankası baskını ve Sultan II. Abdülhamit'e yaptıkları suikast hep Batı dünyasının dikkatine yönelik eylemlerdi. Terör eylemleri yaparak Avrupa ülkelerinin müdahale edeceğini beklemek hiç gerçekçi

değildi. Bu bölümde Sultan II. Abdülhamit suikastını anlatmadan önce diğer eylemleri hatırlayalım.

EYLEM PLANLARI

Anadolu'nun çeşitli şehir ve kasabalarında başlayan Ermeni isyanlarına ek olarak İstanbul Ermenileri de Hınçak ve Taşnak komitelerinin öncülüğünde yeni arayışlara girdiler. 1896'nın Haziran ayından itibaren özellikle Taşnak komitesi gönüllü veya zorla olmak üzere İstanbul'daki Ermenilerden para toplamaya başladı. Örgüte para vermeyenleri Türk ajanı olarak suçladılar hatta bazılarını öldürdüler. Bu eylemlere karşı çıkan İstanbul Ermenilerinden avukat Haçik Efendi, Dacat Vartabet ve Kumkapı kilisesi rahibi Der Sükyas'a suikast yapıldı.¹ Sükyas, Haçik Armenak isimli 15 yaşındaki bir Ermeni çocuğu tarafından öldürüldü, diğerleri ise çeşitli suikastlara maruz kaldılar. Ayrıca Osmanlı makamlarına bilgi verdikleri iddiasıyla Mampre Vartabet ile Mıgırdıç Tütüncüev, polis memuru Markar, Hacı Dikran, Kandilci Onnik, zenginlerden Karagözyan ve Uncuyan Apik efendiler komite tarafından zorla Anadolu'ya sürgün edilmek istendi. Bu sürgüne direnenler de öldürüldü.

Zeytun, Hınçakların yurtdışında yankı bulan son büyük isyanıydı.² İsyân devam ederken Taşnaklar ortaya çıktı.³ Zeytun'daki isyana destek olmak için çeşitli eylemler planladılar. Mısır ve Kıbrıs'taki silahlı gruplar Zeytun'a destek olmaya gideceklerdi. Taşnaklar, şubat ayındaki isyanı devlet bastırınca Zeytun yerine İstanbul'da çok büyük bir terör eylemi planladılar. Taşnakların hedefi Hınçaklarınkiyle aynıydı. İstanbul'da karmaşa yaratacak bir eylem planladılar zira bu sayede Avrupalı güçler bir müdahaleye kışkırtılacaktı. Bu eylem sırasında İstanbul ekonomisi ve ticareti çöktürülecek, parasız kalan halk isyan edecekti. Bu tar-

tışmalar devam ederken bazı örgüt üyeleri doğrudan Sultan II. Abdülhamit'e suikast yapmayı teklif ettiler. Ama bu tür bir suikast sonrası Müslüman halk Ermenilere büyük çapta düşman olacak ve olaylar başka yöne kayacaktı. Onun için bu plan destek bulmadı.

15 Temmuz 1890 Salı günü Hınçakların örgütlediği yüzlerce kişi Kumkapı'daki kilisede toplanıp yürüyüşe geçtiler ve kortej halinde Yıldız Sarayı'na gideceklerdi. Emniyet güçleri bu yürüyüşe müdahale etti ve ilk defa bir Osmanlı askeri Ermeniler tarafından öldürüldü.

Hınçakların örgütlediği ikinci olay 30 Eylül 1895 Pazartesi günü Babiâli yürüyüşüydü. Bu eylemlerin hepsi bir çeşit protesto hareketleriydi. Osmanlı Bankası'na yapılan baskın ise artık bir protesto eylemi olmayıp, bir devlet otoritesine karşı resmen terör eylemi oldu.

Bu sırada Ermeniler bir eylem planı hazırladılar. Bu plana göre İstanbul'un çeşitli yerlerinde, özellikle Beyoğlu civarında, Tepebaşı, Galatasaray, Tünel ve Galata'da evler kiralandı. Galata'daki Ermeni Merkez Okulu bu işin mutfağı olacaktı. Kiralanan binalarda 8-10 kişiden oluşan hücreler oluşturuldu. Eyleme başladığında halkın üzerine ve hükümet binalarına bombalar atılacaktı, ayrıca altı komitacı İçişleri Bakanı Nâzım Paşa'ya⁴ suikast yapacaktı. Beyoğlu'ndaki önemli sokaklara siperler kazılacak, öküz arabalarının içlerine taş ve kum doldurulmuş torbalar konulacak, gerekirse öküzler çıkarılarak arabalar siper haline getirilecekti. Osmanlı Bankası ele geçirilecek ve dinamitle havaya uçurulacaktı. Gerekli yerlere rahatça girebilmek için buraların anahtarları temin edilecekti. Eylem için Bulgaristan'daki komite merkezinden yüz tüfek getirilecekti. Ayrıca 800 adet Amerikan malı tabanca da temin edilmişti. Bu plan dahilinde İstanbul'da bir kaos yaşatılacaktı.

